
GANGRA (ÇANKIRI) SİNODU

Fatih GÜZEL¹

Öz

Dinler tarihi boyunca belli düzeydeki din adamları dini problemleri çözmek amacıyla bir araya gelerek toplantılar düzenlemişlerdir. Hıristiyan din adamlarının inanç ve dini uygulamalar hususunda karar vermek üzere yaptıkları toplantılara “*Konsil*” veya “*Sinod*” adı verilmektedir. M.S 340 yılında bugünkü adı Çankırı o zamanki adıyla Gangra’da Hıristiyanlık tarihi açısından oldukça önemli olan bir sinod gerçekleştirilmiştir. Gangra’da on üç papaz ve bir kilise yöneticisi, Sebaste (Sivas) piskoposu Eustathius’un yerleşik Hıristiyan inancına ters fikirlerine karşı Gangra kutsal kilisesi piskoposu Hypatios başkanlığında toplanmışlardır. Gangra sinodunda, Eustathius’un fikirleri Hıristiyan inancına aykırı bulunmuş ve onun fikirlerine karşı yirmi karar içeren bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiriye hükümlere uymayanlar aforoz edilmiştir. M.S. 351 yılında gerçekleştirilen Kadıköy Konsili’nde Gangra sinodunda alınan kararlar kabul edilerek ekümenik hale getirilmiştir. Çankırı sinodunda alınan kararlar Kilise tarihinde Çankırı Kutsal Kilisesi Kanunları olarak bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hıristiyanlık, Çankırı, Gangra Kanunları, Sinod, Aziz Hypatios.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniv. İslami İlimler Fakültesi, Balıca Kampüsü Çankırı, fatihguzel75@hotmail.com. ORCID No: 0000-0002-4153-3933

Makale gönderilme tarihi: 11 Ekim 2018. Makale kabul tarihi: 19 Kasım 2018.

Makale türü: Araştırma Makalesi

GANGRA (ÇANKIRI) SYNOD

Fatih GÜZEL

Abstract

During the history of religions, a certain level of clergy came together and organized meetings to solve religious problems. It is called the "Council" or the "Synod" where the Christian clerics held meetings to decide on faith and religious practices. In 340 AD. in Gangra, which is now called Çankırı, a very important synod was held for the history of Christianity. Thirteen priests and a church administrator gathered under the presidency of Hypatios at the Gangra against opposing ideas to established Christian belief spreaded by Sebaste (Sivas) patriarch Eustathius. In the Gangra sinod, the ideas of the Sebaste patriarch were found to be contrary to the belief of the Christian, and a statement was published containing twenty decisions against the ideas of the Sebaste patriarch. Those who disobeyed provisions of this Declaration were thrown out of the church and excommunicated. Decisions taken in the Gangra synod were accepted and made ecumenical in Kadıköy Council which was held in 351 A.D. The decisions taken in the Çankırı synod are known as the Çankırı Holy Church Laws in the history of the Church

Keywords: Christianity, Çankırı, Canons of Gangra, Synod, Saint Hypatios.

Giriş

İnsanlar yaşamları boyunca karşılaştıkları dini, iktisadi, beşeri ve sosyal problemleri çözmek üzere fikir alışverişinde buldukları toplantılar düzenlemişlerdir. Toplulukların tarihleri üzerinde derin tesirler bırakan bu toplantılara her milletin tarihinde rastlamak mümkündür. Hz. İsa'nın insanlara tebliğ ettiği din Ortadoğu'da ortaya çıkıp zaman içinde geniş kitlelere ulaşmıştır. Hıristiyanlık yayılma aşamasında Yahudilerden ve Romalılardan büyük zulümler görse de zaman içinde bu inançlardan etkilenmiştir. Yahudilik, Roma paganizmi ve Yunan felsefesinin etkisiyle zaman içinde Hıristiyan inancıyla ilgili ilk fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Hıristiyanlıkla ilgili ilk fikir ayrılıkları daha ziyade İsa Mesih'in mahiyeti konusunda olmuş, daha sonra bu fikir ayrılıklarına Meryem Ana ve Kutsal Ruh'un mahiyeti de eklenmiştir (Eroğlu, 2000: 311). İlk dönem Hıristiyan dini toplantılarında fikir ayrılıkları aşılarak Hıristiyanlığın inanç esasları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu toplantılardan biri de Gangra sinodu adıyla M.S. 340 yılında Çankırı'da yapılmıştır. Ülkemizde herhangi bir araştırmaya konu olmasa da Gangra sinodu ve Gangra piskoposu Hypatios, Hıristiyanlık tarihi açısından çok önemlidir. Bu çalışmamızda Gangra sinodu ve onun kahramanı Aziz Hypatios ele alınacaktır.

Konsil-Sinod

Hıristiyan din adamlarının ve kilise yöneticilerinin dini öğreti ve pratikler için karar vermek üzere yaptıkları toplantılara “Konsil” veya “Sinod” adı verilmektedir. Konsil, piskoposlar, yüksek düzeydeki din adamları veya kilise idarecilerinin, kilise ve Hıristiyanlık hayatıyla ilgili problemleri müzakere etmek, inanç esaslarını belirlemek, ibadetlerle ilgili konuları görüşmek, Hıristiyan ahlakını ele almak amacıyla yaptıkları toplantılardır (Yalduz, 2003: 258). Bölgesel, küçük toplantılara veya sadece bir mezhebi temsil eden kişilerin katıldığı toplantılar ise “*Sinod*” adı verilmektedir. Konsillerde daha geniş katılımı inanç doktrinleri ve dini yaşam disiplinleri ele alınırken sinodlarda daha çok yerel dini problemler müzakere edilmektedir. Doğu kiliselerinde konsil karşılığı olarak da kullanılan sinod, aynı zamanda dini danışma kurulu anlamında da kullanılmaktadır. Ortodox mezhebinin en yüksek dini danışma kurulu “*Saint Synod-Kutsal Kurul*”dur (Harman, 2002: 176).

Hıristiyan Konsilleri genellikle coğrafi bölge ve katılımcıların sayısına göre *Özel ve Genel Konsiller* diye ikiye ayrılır. Özel konsiller kendi aralarında; Mahallî Konsiller, Bölge Konsilleri, Eyalet Konsilleri ve Millî Konsiller olarak dört gruba ayrılmaktadır. Genel Konsillere ökümenik konsiller de

denilmektedir. Bunlar, piskoposlar ve diğer kilise temsilcilerinin geniş katılımıyla gerçekleştirilen evrensel konsillerdir (Gündüz, 1998: 297).

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde kendi görüş ve fikirlerine aykırı düşüncelerle mücadele eden kilise, problemlerini yerel ve mahalli konsillerle çözmeye çalışmış, bunda başarılı olamayınca Suriye, İtalya, Afrika ve Anadolu'da genel konsiller toplamıştır. Geniş katılımlı ilk konsil Arius'un fikirlerine karşı M.S. 325 yılında İznik'te toplanmıştır. Devam eden süreçte farklı tarihlerde Anadolu'da İstanbul, Efes ve Kadıköy'de genel konsiller toplanmıştır. Zikredilen genel konsillerin dışında Anadolu'da Antiocheia (Antakya) M.S. 264, Ancyra (Ankara) M.S. 314, Gangra (Çankırı) M.S. 340 ve Laodikeia (Denizli) MsS. 343 sinodları toplanmıştır (Tarun, 2015: 18; Akdaş, 2009: 11).

Gangra Metropolitliği ve Aziz Hypatios

Paflagonya, Anadolu'nun, Karadeniz'in kıyısında, Pontus ve Bitinya arasında kalan, bugünkü, Çankırı, Kastamonu, Karabük, Zonguldak illeri kaplayan bölgenin adıdır. Paflagonya'nın idari ve dini merkezi eski adı Gangra olan Çankırı'dır. Paflagonya bölgesinde Gangra metropolitliğine bağlı İonopolis (İnebolu), Pompeopolis (Taşköprü-Kastamonu), Dadybra (Devrek), Sora (Akören-Karabük) ve Amastris (Amasra) olmak üzere beş tane piskoposluk, (Ramsay, 2010: 319; Gür-Yıldırım, 2017:758), yirmi üç tane de kasaba bulunuyordu.² Araştırmalar Paflagonya kilisesinin büyük bir tarihi geçmişi olduğunu göstermektedir. Bu bölgeden çok sayıda aziz ve piskopos çıkmıştır. Gangra'dan Hypatios, Sora'dan Autonumus, Dadybra'dan Niketas, Pompeiopolis'ten Sophranios Paflagonya bölgesindeki önemli din adamlarından bir kaçıdır (Schultze, 1922: 219).

Gangra kilisesinin ilk bilinen metropoliti Hypatios'dur. Hristiyanlar tarafından Gangralı Hypatios olarak bilinmektedir. Farklı ülkelerde *Sant Ippazio*, *Saint Hipati*, *Hipacy z Paflagonii*, *Hipaci de Cilicia*, *Hypatius*, *Saint İpatiev* isimleriyle tanınmaktadır. Hypatios, M.S. 325 yılında Roma

² Gangra'ya bağlı kasabaların isimleri şunlardır: Parthenia Kome (Bartın), Eryth(r)inoi, Kromna (Kurucaşile), Kytoron (Cide), Aigialos (Cide), Klimax (Kazallı), Thymena-Timolaion (Denizkonak ve Uğurlu Köyleri), Marsylla Kallistratia (Doğanyurt), Zephyrion (Kayran), Garios (?), Aiginetes (Hacıveli), Kinolis (Ginolu), Antikinolis (Ginolu), Stephane (Ayancık), Horma (Pınarbaşı), Ziporea (Karafasıl-Pınarbaşı), Potomia Cepora (Bayındır-Kastamonu), Antoniopolis (Çerkeş), Anadynata (Kurşunlu), Kobara (Doğantepe-Kalecik), bkz. Drakoulis, Dimitris P. (2012). *Regional Transformations and the Settlement Network of the Coastal Pontic Provinces in the Early Byzantine Period*. Ayrıca bu yerleşimler için bkz. *Barrington Atlas of The Greek and Roman World: Map-by Map*. Vol. II, Ed. by Richard J. A. Talbert, Princeton Üniversty Press. 2000.

imparatoru Konstantin tarafından tertiplenen İznik konsiline Gangra temsilcisi olarak katılmıştır (Drake-Wilfred, 1971: 63). Hypatios'un sert tavrından dolayı İznik konsilinde Arius taraftarlarınca kötü bir şekilde dövüldüğü iddia edilmektedir (Froehlich-Schulz, 2015: 1806). Hayatı boyunca Ariuşçuluk gibi kilisenin inançlarına aykırı fikirlerle mücadele eden Hypatios, M.S. 340 yılında Gangra'da Sebaste piskoposu Eustathius fikirlerine karşı bir sinod toplamıştır. Hypatios'un ölümü de bu mücadelesinin sonucunda olmuş, Ariuşçular tarafından öldürülmüştür. Ariuşçular tarafından bir mağarada saklanan Hypatios'un cesedi daha sonra mağaradan alınarak Gangra'da gömülmüştür. Hypatios'un ölümünden sonra da birçok mucizesinin görüldüğü iddia edilmiş, mezarı özellikle şeytanları kovmak ve hastalarının iyileştirilmesi için ziyaret edilmiştir. Hypatios'un ceset kalıntıları daha sonra Avrupa'nın farklı ülkelerine taşınmıştır. 1975 yılında Yunanistan'ın Filorina kentinin Antigonos köyünde Aziz Hypatios onuruna bir kilise yapılmış, 1922 yılında Çankırı kilisesinden getirilen ikonu oraya asılmıştır.

Hypatios'un birçok mucize gösterdiğine inanılmaktadır. Bunlardan biri de İstanbul'da imparatorluk saray ahırlarına giren canavar olarak nitelendirilen, kimsenin öldüremediği yılanı öldürmesidir. Bu olay bir mucize olarak görüldüğünden, imparator Konstantin, Hypatios'un resimlerinin bütün imparatorluk ahırlarının kapılarına asılmasını emretmiştir³.

Hypatios, hem Katolikler hem de Ortodokslar tarafından aziz olarak kabul edilmektedir. İtalya'da Sant'Ippazio olarak bilinen Hypatios, Güney İtalya'da Lecce şehrine bağlı Tiggiano kasabasının koruyucu azizidir. Her yıl 19 Ocak'ta Sant'Ippazio yerel adıyla "*Santu Pati*" bayram kutlamaları yapılmaktadır. Bu bölgede çiftçiler Aziz Hypatios'u koruyucuları kabul ederler hatta bölgede onun adını verdikleri bir havuç çeşidi de yetiştirilmektedir ((Froehlich-Schulz, 2015: 1806).

Ruslar tarafından Saint İpatiev olarak bilinen Hypatios, Kostrama şehrinin koruyucu azizi olarak kabul edilmektedir. Hypatios'un M.S. 1330 yılında Havarî Philip ile birlikte burada ortaya çıktığı iddia edilmiş ve onun adına Kostrama'da bir manastır inşa edilmiştir. Hypatios'un hayatı, Rus müziğinde ve edebiyatında da işlenmiştir. Hatta Ruslar, Hypatios'un gösterdiğine inandıkları mucizeler için on altı ayrı ikon yapmışlardır. Ruslara göre Hypatios, ölüleri diriltmiş, şeytanları kovmuş, denizden gelen büyük yılanlarla mücadele etmiştir.⁴ Ortodoks dini takviminde 16 Kasım ve

³ Daha detaylı bilgi için bkz. <http://www.johnsanidopoulos.com>

⁴ Hypatios'un mucizeleriyle ilgili bilgiler için bkz.

http://www.iconart.info/masterpiece.php?lng=ru&mst_id=656&where=library#bss

31 Mart tarihleri Aziz Hypatios adına ayrılmıştır (Baring-Gould, 1875: XIII/326).

Çankırı Sinodu

Erken doğu Hıristiyanlık tarihine bakıldığında çok sayıda heretik akım ve fikir olduğu görülecektir. Bu akımlar ve fikirler ilk dönemlerde genellikle İsa Mesih'in tabiatı, Meryem Ana'nın durumu gibi konularda yoğunlaşmakta iken daha sonraki dönemlerde kilise hayatı ve ahlaki konularda da heretik fikirler ortaya çıkmıştır. Heretik fikir sahiplerinden biri de Aryanizm taraftarı Sebaste piskoposu Eustathius'tur (Polat, 2004: 28). Eustathius'un Theosebes inancına sahip olduğu da iddia edilmektedir (Kürşat ve Kurt, 2016: 47). Sebaste piskoposu Eustathius'un keşişlere ve halka teşvik ettiği uygulamaların oluşturduğu endişe sebebiyle M.S. 340 yılında Gangra (Çankırı)'da on üç papaz ve bir kilise yöneticisi Gangra metropoliti Hypatios başkanlığında bir sinod toplamışlardır (Tarun, 2015: 36). Bu sinodun tarihi genellikle M.S. 340 olarak kabul edilse de 341, 343, 362, 372 gibi farklı tarihlerde kaynaklarda zikredilmiştir. Aryanizm ile ilgili eserinde Henry Melvill, Gangra sinodunun düzenlenme tarihini bir başlık altında katılımcıların hayatını inceleyerek araştırmıştır (Melvill, 1900:189). Gangra sinoduna katılanların isimleri şunlardır: Hypatius, Eusebius, Elianus, Eugenius, Olympius, Bithnicus, Gregory, Philetus, Pappus, Eulalius, Proairesius, Basil, Bassus⁵ (Schaff, 2005: 140). Hıristiyan kaynaklarında herhangi bir bilgi olmasa da Gangra sinodunun Çankırı'nın Eldivan ilçesinde yapıldığı söylenmektedir. Sinod toplanırken resmi gerekçe: *"Piskoposların bu en kutsal sinodu Kilisenin bazı gereksinimleri ve Eustathius'un faaliyetlerinin tedkik edilmesi için topladıkları; Onun taraftarlarının birçok yakışsız davranışlarına şahit olduğundan onların sebep olduğu belaların ortadan kalkmasını sağlamayı amaçladıkları"* şeklindeydi (Hefe, 1997: II/262). Gangra Sinodunda piskoposlar tarafından Sebaste piskopos'u Eustathius'un dini inaçları, ibadetleri küçümsemesi, aile kurumuna ve sosyal hayata ve Hıristiyan ahlakına zarar veren fikirleri ele alınmıştır. Eustathius, keşişlere evliliği yasaklıyor, evli olanların birlikteliklerini bozuyor ve buna uymayan kişilerin kurtuluşa eremeyeceğini söylüyordu. Evli rahipleri hakir görüyor, onların evinde kesinlikle dua etmiyor ve komünyonu almıyordu. Toplu ayinler yerine, sadece kendi taraftarlarının katıldığı ayinlerini özel

⁵ Gangra sinoduna katılan din adamlarının geldikleri bölgeler bazı kaynaklarda şu şekilde verilmektedir. Hypatios of Gangra, Eusebius of Nicomedia (Kocaeli), Eugenius of Ancyra (Ankara), Olympius of Doliceus (?), Bithnicus of Zela (Zile), Gregory of Nazianzus (Niğde), Philetus of Juliapolis (Nallıhan), Eulalius of Amasias (Amasya), Proairesius of Sinope (Sinop), Basil of Ancyra (Ankara), Bassus of Zeugma (Gaziantep), Pappus (Alexandria ?). Bu konuda geniş bilgi için bkz. *The Jurist* (1960: 12), Anna M. S. (2006: 409-413).

yerlerde yapıyordu. Kölelerin efendilerine olan bağlılıklarını zayıflatıyor ve onlardan ayrılmalarını öneriyordu. Kadınların erkek kıyafetlerini giymesini zorunlu tutuyor ve saçlarını da dindarlık gereğince kesmeleri gerektiğini öğütüyordu. Pazar günü oruç tutuyor, kilisenin belirlediği günlerde ise oruç tutmuyordu. Tüm hayvansal gıdaları yasaklıyor, köleleri sahiplerine karşı kışkırtıyordu.

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı Gangra kutsal kilisesinde Metropolit Hypatios başkanlığında toplanan din adamları, dindeki sapkınlıklara bir son vermek ve karşı çıkanları aforoz etmek amacıyla geleceğe yönelik bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildirideki hükümlere uymayanlar kiliseden atılacaklar, aforoz edileceklerdi. Kilise tarihinde “*Çankırı Kutsal Kilisesi Kanunları*” olarak bilinen bu kanunlar şu şekildedir:

1. Eğer birisi, evliliği aşağılar, ayıplar, kınar veya beraber olduğu, uyuduğu ve yattığı dindar bir kadından nefret eder onu ayıplar ve onun cennete gideceğini düşünmezse aforoz ediniz.
2. Eğer birisi, et yiyen bir insanı aşağılıyor ve ayıplıyorsa, putlara kansız veya boşularak sunulan adaklar teklif ediyorsa, sadık ve dindar erkeklerin bunu yediği için ümitsizliğe düştüğünü söylüyorsa aforoz ediniz.
3. Eğer birisi, dindarlık maskesi altında tutsaklığı öneriyorsa, ailesini hor görüyorsa, dini görevlerinden kaçırıyorsa, bağlı bulduklarına hizmet etmiyor ve onuruna özen göstermiyorsa aforoz ediniz.
4. Eğer birisi, evli bir presbiteryen⁶ ile ilişki kurmak ve sürdürmek istiyorsa, usulsüz, yasal olmayan bağış teklif ediyorsa aforoz ediniz.
5. Eğer birisi, Tanrının evini (kilise) ve orada yapılan toplantıları hor görüyor ve aşağılıyorsa aforoz ediniz.
6. Eğer birisi, kilise haricinde toplantı tertip ediyorsa ve kanunları aşağılıyor, hor görüyorsa dinsel rol yapmaya (dine inanmış gibi görünüp inanmıyorsa) cesaret ediyorsa aforoz ediniz.
7. Eğer birisi, kiliseye bağışlanan meyvaları almaya cesaret ederse veya kilise dışında bir yere verirse, hükümlere karşı hareket etmeyi reddediyorsa aforoz ediniz.
8. Eğer birisi, papaz hariç, hayırları yönetmekle ve yönetimle görevlendirmişse, veren ve alan her iki kişiyi de aforoz ediniz.
9. Eğer birisi, bakire ise, bakire kalmayı yeğliyorsa, evlilikten çekiniyor, sakınıyor, iğreniyor ve gocunuyorsa, güzelliğe ve kutsal bakireliğe inanmıyorsa aforoz ediniz.

⁶ Piskoposluğu reddeden, İhtiyar Meclisince yönetilen Kalvinist sistem, Protestanların bulunduğu Reforme Kilise mensuplarına verilen isim.

10. Eğer birisi, Tanrı için bakireliği seçmiş ve evlilere kibirli, küstahça davranıyorsa aforoz ediniz.

11. Eğer birisi, evlenme törenlerini hor görüyor, şerefli kardeşlerin davetini, yapılanları küçümsüyorsa aforoz ediniz.

12. Eğer birisi, koyu sofuymuş gibi görünüp, periboloeum (pelerin benzeri dini giysi) giyiyorsa, dindarların ve halkın geleneksel kıyafetini küçümsüyorsa aforoz ediniz.

13. Eğer bir kadın, aşırı ve yapmacık dindarlık sergiliyor, giysilerini değiştiriyor, geleneksel kadın kıyafeti giymiyorsa, erkeklerin yanına koyun ve aforoz ediniz.

14. Eğer bir kadın, kocasını yüzüstü bırakıyor (terk edip gidiyorsa), evlilikten tiksinden dolayı kocasından ayrılma niyetinde ise aforoz ediniz.

15. Eğer birisi, çocuklarını yüzüstü bırakıyor ve onlara bakmıyorsa, yalan söylüyorsa, çocuk yetiştirme dindarlık olduğunu reddediyorsa, yapmacık dindar görünüyorsa aforoz ediniz.

16. Eğer gösteriş için dindarlık sergileniyorsa, inançlı ailelerin çocukları onları terk ediyorsa, ailelerin kutsaması engelleniyorsa aforoz ediniz.

17. Eğer bir kadın, koyu dindar gibi görünmek için saçını kestiriyorsa, tanrının verdiği emirleri, düzeni bozuyorsa aforoz ediniz.

18. Eğer birisi, Pazar günü yapmacık olarak koyu dindarlık adına perhiz yapıyorsa aforoz ediniz.

19. Eğer dindar birisi, bedensel zorunluluğu olmadan perhizi önemsemez, saygısızlık ederse, kilise tarafından gözlemlenir, ihmali anlaşılırsa aforoz ediniz.

20. Eğer birisi, toplumsal şereften nefret ediyor, kınıyor, ayıplıyorsa, yaratılış olarak mağrur ve kibirli ise, kiliseye hizmet edenleri ve anma törenlerinden tiksiniyor, iğreniyorsa aforoz ediniz (Schaff, 2005: 140).⁷

Bazı tarihçiler Gangra sinodunda yukarıda zikrettiğimiz yirmi kanunun dışında kölelikle alakalı olarak bir kanunun daha olduğunu söylemektedirler. “Eğer bir kimse, bir köleye inancını bahane ederek, sahibini küçümsemesini, ona itaat etmekten uzaklaşmasını ve ona, efendisine iyi niyetle ve onuru ile hizmet etmemesini öğretirse ona lanet olsun” (Madrigal, 2014:108).

Gangra sinodunda alınan kararlar bir mektupla Sebaste Piskoposu Eustathius’a ve Armenia piskoposlarına bildirilmiştir. Gandra sinodu mektubunun metni şöyledir:

⁷ Schaff, Gangra sinodunda alınan yirmi kararın her birini gerekçeleriyle birlikte Hıristiyanlık açısından geniş olarak değerlendirmiştir. Bkz. Schaff (2005).

“Gangra Sinoduna katılan değerli efendiler Armenia’daki piskopos kardeşlerimiz için Rabb’den sağlık dilerler.

Kutsal Sinod, Gangra’daki kilisede bazı önemli dini meseleler nedeniyle toplandı. Sinod, Eustathius’un taraftarları tarafından birçok şeyin yasadışı olarak yapıldığını tespit etti. Sinod, onlar tarafından he ne yanlış yapılmışsa belirlemeye ve doğru olanı ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Onların evli olanların Rabb’den herhangi bir ümit beklememeleri yönündeki fikirlerinden dolayı çok sayıda evli erkek ve kadın eşlerini terk etmiştir. Eşlerinden ayrılanlara sahip çıkamadıklarından dolayı onlar zinaya düştüler, böylece toplumda iffetsizlik ve utanç arttı. Dahası onlar Tanrı’nın ve kilisenin evlerinden ayrılması konusunda insanları teşvik ettiler, kiliseyi ve üyelerini küçümsediler, ayrı meclislerde toplantı ve ayin yaptılar. Kilisede giyilen alışlagelmiş kıyafetlerin dışında garip kıyafetler giyerek kilisenin geleneğini tahrip etmeye çalıştılar. Onların öğretileri sebebiyle köleler efendilerinden ayrılıp başkaldırdılar. Kadınlar, onlara uygun kıyafetleri göz ardı ederek erkek kıyafetleri giydiler. Kadınlar dindarlık bahanesiyle onlar için doğal olan saçlarını kestiler. Eustathius taraftarları oruç tutulmaması gereken Rabb gününde onun kutsallığını hiçe sayarak oruç tuttular. Kilisenin oruç tutulmasını emrettiği günlerde yemek yediler. Onlar et yemeği haram sayarlar. Evli olanların evinde dua etmezler. Evlilerin adak ve kurban ayinlerine katılmazlar. Onlar evli olan keşişleri küçümsüyorlar ve onların hizmet etmesine karşı çıkıyorlar. Şehitlerin ve azizlerin dini gayret ve hamiyetlerini kınıyorlar. Onların buna benzer kimsenin anlam veremediği daha nice garip fikir ve uygulamaları var. Bir kişi kilisenin kanunlarından vazgeçerse kilisenin aforoz etmiş olduğu davranışları kabul etmiş olur. Bu tür davranışların hiçbir geçerliliği yoktur.

Bu nedenle Gangra’da toplanan kutsal sinod, bu eylemleri yapanları kınamaya ve onları ve onları kilisenin dışına çıkarılması kararını almaya mecbur bırakıldı. Ancak onlar tevbe ederler ve bu eylemleri yapanları aforoz ederlerse o zaman kiliseye dahil olabilirler. Kutsal sinod aforoz edilmesi gereken bütün her şeyi ortaya koymuştur. Eğer herhangi biri söz konusu kararlara boğun eğmezse heretik olarak aforoz edilecek, kiliseden atılacaktır. Gangra sinodu, piskoposları ve onlarla birlikte hareket edenlerin kurallara uyup uymadığını gözlemleyecektir.” (Schaff, 2005: 141).

Gangra sinodunun aldığı bu kararlar M.S. 451 yılında yapılan Kadıköy Ekümenik toplantısında kabul ve deklare edilmiştir (Tarun, 2017: 67). Anadolu’da bazı Alevi araştırmacılar Aleviliği hâkim din algısına karşı bir duruş ve özgürlük mücadelesi olduğu kanaatiyle Aleviliğin başlangıcını Sebaste piskoposu Eustathios’a kadar götürmektedir. Gangra sinodunda

alınan kararları da kendilerine karşı alınmış kararlar olarak açıklamaktadırlar (Erdoğan, 2012: 63).

Sonuç

M.S. 340 yılında Ganra'da Metropolit Hypatios başkanlığında Sebaste piskoposu Eustathius'un dini inaçları, ibadetleri küçümseyen, aile kurumuna ve sosyal hayata ve Hıristiyan ahlakına zarar veren fikirlerine karşı bir sinod toplanmıştır. Gangra sinodunun sonucunda evlilik, ibadetler, kilise, yiyecekler ve köleler konusunda yirmi karar alınarak, Sebaste ve Armenia halkına bir mektupla bildirilmiştir. Sinodda alınan karar gereği Sebaste piskoposu ve taraftarları aforoz edilmiştir. M.S. 451 yılından itibaren Hıristiyan dünyası doğu ve batı kilisesi olarak bölünmeye başlamıştır. Bu ayrışma sadece teolojik konularda meydana gelmemiş, itikadi bölünmeye paralel olarak dini pratikler bakımından da farklılaşmalar da ortaya çıkmıştır. Doğu kiliselerinde papazların evlenmelerine müsaade edilirken, Batı kilisesinde ruhban sınıfına evlenme yasağı getirilmiştir. Gangra sinodunda da bu iki görüşün fikirlerini oluşum aşamasında görmek mümkündür.

Ülkemizde ilmi araştırmalara nerdeyse hiç konu olmasa da Gangra sinodu ve sinodun sonucunda alınan kararlar kilise tarihi açısından çok önemlidir. Gangra metropoliti Hypatios ülkemizde bilinmese de özellikle Hıristiyan ortodox mezhebi tarafından çok iyi tanınmaktadır. Gangra (Çankırı)'da yetişen bu değer üzerinde daha detaylı araştırmalar yapılarak, inanç turizminin hizmetine sunulabilir. Bu bağlamda Aziz Hypatios'u koruyucu olarak kabul eden İtalya'nın Lecce ve Rusya'nın Kostrama şehirleriyle Çankırı kardeş şehir ilan edilerek karşılıklı ilişkiler geliştirilebilir. Böylece bölgenin tarihinin tanıtımına ve ekonomik olarak gelişmesine de katkı sağlanabilir.

Kaynaklar

- Akdaş, H. (2009). *Hıristiyanlığın Kurumsallaşmasında İlk Dönem Konsillerin Rolü*, Kahramanmaraş: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Anna M. S. (2006). *The Date of Gangra and a Point of Comparison Between Basil's Small and Great Asketikon*, Studia Patristica, vol. XLI, s. 409-413.
- Aydın, M. (2002). Konsillerin Hıristiyanlıktaki Yeri ve Önemi. *Dinler Tarihi Araştırmaları III*, Ankara, ss. 107-117.
- Baring-Gould, S. (1875). *The Lives of the Saints*. London: John Hodges.
- Barrington Atlas of The Greek and Roman World (2000). *Map-by Map Vol. II*, ed. Richard J. A. Talbert. Princeton University Press.

- Cramer, J. A. (1832). *A Geographical and Historical Description of Asia Minor With a Map*. Oxford: University Press.
- Drake, M. ve Wilfred J. (1971). *Saints and Their Emblems*. Indiana: Gale Research Company.
- Drakoulis, D. P. (2012). Regional Transformations and the Settlement Network of the Coastal Pontic Provinces in the Early Byzantine Period, *The Black Sea, Paphlagonia, Pontus and Phrygia in Antiquity Aspects of Archaeology and Ancient History* (ed. G.R. Tsetschladze), BAR International Series 2432.
- Erdoğan, Ç. (2012). *Aleviliğin Kökleri*. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Eroğlu, A. H. (2000). Hıristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: XLI, s. 309-325.
- Froelich, G. ve Schulz, J. (2015). Sant'l-İppazio (Saint Hypatius von Gangra), *Urologe*, Oktober, Heidelberg: Pringer Verlag, s. 1806-1809.
- Gündüz, Ş. (1998). *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Gür, D. ve Yıldırım, Y. (2017). Paphlagonia Bölgesi'nde Geç Antik ve Erken Bizans Yerleşimi: Sora. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 757-780, Karabük.
- Harman, Ö.F. (2002). *Konsil*, TDV İslam Ans. C:26, s. 175-178, Ankara.
- Hefelee, C. (1997). *History of The Councils of The Church*, Vol: 2, Abany: Ages Software.
- Khazdan, A.P. (1991). *The Oxford Dictionary of The Byzantium*, Vol.1-2-3, Oxford Universty Pres: New York-Oxford.
- Kürşat, D ve Kurt, T. (2016). Theosebesler ve Erken Hıristiyanlık, *İslami İlimler Dergisi Ehl-i Kitap (Hıristiyanlık) Özel Sayısı*, 2(2), 47-68.
- Madrigal, M. (2014). *Anadolu'nun Ekümenik Konsilleri*, Tarih ve Arkeoloji Serisi: İstanbul.
- Melvill. (1900). *Studies of Aranism*, London: Deighton Bell and Co.
- Polat, S. (2004). *Hıristiyanlıkta Manastır Hayatı*, Ankara: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ramsay, W. M. (1890). *The Historical Geografi of Asia Minor*, London: William Clowes and Sons.
- Schaff, P. (2005). *The Seven Ecumenical Concils*, Edinburg: T&T Clark.
- Tarun, S. (2015). *I-V. Yüzyıllar Arasında Düzenlenmiş Sinod ve Konsiller*, Denizli: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- The Jurist* (1960), vol. XX, The Catholic Unv. Of Amerika.
- Tural, M. (2011). *Ortaçağ Doğu Hıristiyanlığında Manastır Hayatı*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Yalduz, A. (2003). Konsillerin Hıristiyanlık Tarihindeki Yeri ve İznik Konsili, *Uludağ Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, 12 (2), s. 257-296.

Ekler

Ek-1. Sant‘ Ippazio’nun 1626 yapılmış resmi

Ek-2. Hypatius’un yılanı öldürmesi ikonu

Ek-3. Tagliano Sant'Ippazio kutlamalarından bir görüntü

Ek-4. Tagliano'da yetiştirilen Sant'Ippazio havucu⁸

⁸ Resimler G. Froehlich- J. Schulz'un kaynakçada yer alan makalesinden alınmıştır.

Ek-5. Kostrama Saint İpatiev Manastırı

Ek-6. XV. Yüzyıla ait Hpatios ikonları Tretyakov Galerisi, Moskova.

